

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА

ДАРОМАД ОШМОҚДА

Тошкентда Бекободга бораверишда Тошлоқ деган жойда. Яъни Маърупов номида хусусий кичик корхона бор. У бундан икки йил олдин Бекобод районидан биринчи ташкил этилган эди. Бозор иқтисодиёти шароитида, танглик аж олган бир пайтда бу корхона яқин-яқиндаги аҳолининг мушкулларини осонлаштирмоқда. Хусусий корхона ағаси И. Маърупов корхонани кенгайтириб, унинг қосида ун ва шолти тегирилари, енгил автомашиналарни таъмирлайдиган цех, шунингдек аралаш ем тайёрлайдиган тегирилор қуриб ишга туширди. Ўзбекистон Осиё оғи ва дон маҳсулотлари вазирлиги, район ҳокимияти ишбилармонга ёрдам қўлини чўздилар. Қўсон ун комбинати янги корхонани керакли ускуна ва бошқа жиҳозлар билан таъминлади. Тожикистоннинг Нов районидagi ун комбинати мутахассислари эса ёрдам тариқасида ана шу асбоб-ускуналарни ўрнатиб бердилар. Ҳозир тегирилор бир кеча-кундузда 15 тонна бутдойни тортиб берапти. Шолти тегирилоридан эса кунига 20 тонна гуруч чиқаришмоқда. Тегирилорчилар ҳам тажриба-

ли кишилардан. Абдулла Умаров, Исмоил Маърупов, Эгам Холовлар ана шулар жумласидан. Улар аъло хизматлари билан элния мамнун этишяпти. Кичик корхонада 18 нафар киши меҳнат қилаётир. Уларнинг учумли ишлаши учун барча шароит яратиб берилган. Ишчиларга катта маош белгиланган. Тушлик пайтда бешул иссиқ оғат тортишмоқда. Шунингдек, уларнинг оғла аъзолари соҳа қараб ун, гуруч, мол-хоти бор ишчиларига эса ем ҳам берилаяпти. Ишчи ривож топиб бораётган кичик корхонанинг даромади мунтазам ошапти. Ўтган йил декабр ойида корхона 100 минг сўм соф фойда кўрган эди. Жамоанинг истаги билан ана шу маблағнинг асосий қисми корхонани янада кенгайтиришга сарфланган бўлиди. Яқин орада бу ерда новойхона, паррандачилик фермаси ҳам ташкил қилинади. Бўрдоқига қорамол боқилади. Ун тегирилоридан кунвати бир кеча-кундузда 20—25 тонна ун тортишга, шолти тегирилор қувватини эса 30—40 тонна гуручнинг оқашига етказиш мўжжаланимоқда. Шу кунларда Сир-

Суратда: Сирдарё ГРЭСи мутахассислари кичик корхонага етарли электр қуввати берадиган кучли трансформатор ўрнатмоқдалар. Сирасини айтганда, Бекобод районидagi кичик корхона катта ишларни амалга оширади.

Б. САҒАРОВ, Сирдарё ГРЭСи электр пехи бўлими бошлиғи А. Гайдамани (чапдан), корхона раҳбари И. Маърупов, ишбоши Н. Матвеево, электрчи В. Вледихлар илди трансформаторни қўздан кечирмоқдалар. Муаллиф олган сурат.

ИККИ ТОМОН МАНФААТДОР

ТОШКЕНТ ХАЛҚАРО УЛГУРЖИ САВДО ЯРМАРКАСИДА

Кеча Тошкент шаҳрида, республика пойтахтидаги Кооператорлар уйда Мустақил давлатлар ҳамдўстлигидаги барча республикалар ўртасида ҳў ва куруқ мева, сабзавот, қовун-тарвуз ва қайта ишланган маҳсулотларини сотиш бўйича халқаро улгуржи-савдо ярмаркаси иш бошлади. Ярмаркани Ўзбекистон мева-сабзавот-узум-сабоат концерни раиси А. Х. Тошкенов кўрсатди. Кўрсаткичи билан оғди ва унинг қатнашчилари ишга ривож тилади.

Бу кунга шу ярмарканинг бешта тузилган шартномаларини ўтган йиллардаги мева-сабзавот-узум саноат концерни ҳамда республика кооператив тайёрлов-савдо бирлашмаси катта тайёргарлик билан келдилар. Ярмаркага МДХдаги барча республикаларга МДХдаги барча республикаларнинг кўп йиллик аста-секин бўлса-да, ҳўжаликлар билан иқтисодий ҳамкорлик қилиб келатган, сўрқув диёримида етиштирилган ширин-шакер мева ва сабзавотларнинг доимий харидорлари бўлиб қолган ширин-шакер саноат корхоналари, вилоят ва шаҳарларнинг савдо ташкилотлари вакиллари ҳам тақдир қилишди.

Мева-сабзавот маҳсулотларини сотиш улгуржи ярмаркаси гарчи аънавий таъдир бўлиб қолган бўлса ҳам бу кунги ҳаммаимиз орзиқиб кутдик. — деди биз билан суҳбатда концерн раиси А. Х. Тошкенов. — Аввалги йилларда бу хилдеги ярмарка фақат Москвада ўтказиларди. Бизнинг ҳўжалик ва корхоналаримиз, ташкилотларимиз кўп вақтини сарфлаб, Москвага бориб мижозлар билан шартномалар тузишга оғра бўлишарди. Ўзбекистонимиз мустақил давлат бўлган, аҳвол тубдан ўзгарди. Энди ўз режаларимизни ўзимиз белгилайдиган бўлдик. Қолаверса, ўз еримизда ўзимиз етиштирган ва эхтиёжимиздан ортиб қолган маҳсулотларни бутун бир ҳафта ишлайдиган халқаро ярмаркада тузилган ўзаро фойдали шартнома асосида сотиш имконига эгаимиз.

Ўғри, бу Тошкентда ўтаётган биринчи ярмарка эмас. Ўтган йили ҳам ана шундай халқаро бозор уюштирилган эди. Концерн ва кооператив тайёрлов-савдо бирлашмаси бундай кен қўламли таъдирлар семалари фойдаланиб мижозлар билан ўзаро фойдали битимлар тузишган бўлса-да, кейинчалик рўй берган воқеалар сабабли қилинган барча ишларнинг таъдирини кўп ушторб қолди. Айниқса транспорт хизмати нархининг ишхоятда кўтарилб кетгани деб қўйдик. Аммо ишбилармон ва таърибдор шериклар ҳар қандай мураккаб шароитда ҳам вазирдан чиқиб йўлини топа олдилар.

...Ярмарка ниҳоятда гажум. Бу ерда кавказча лажаларда сўзлашган қоракоч, қоракўз кишиларни ҳам, Сбирнинг қажратон қишида тобила пажавон келбати йагитларни ҳам, қирғизча йагитларни ҳам, қирғизча йагитларни ҳам, азалдан доимий ва ишончли мижозга айланган бошқир ва татарларни ҳам учратиш мумкин. Ишбилармонлар даврасида уларнинг «Сен у ердан келисан, сен бу ерлик эксан», деб ажратмайдилар, балки ҳўрматини жойига қўйиб, оғдийгина қилиб «Шерик» деб аташди.

Бозор муносабатлари қийинчиликлар, иқтисодий танглик машаққатларига қарамай ана шу шериклар МДХдаги деярли барча ҳудудлардан ярмаркага етиб келишган. Бир фарқи шундаки, аввалги йилларда ана шундай таъдирларга ҳар бир ташкилотдан беш-ўн нафар киши қатнашган бўлса, ҳозирги шароит бошқача иш тутишини, яъни кишилар сонини бироз қисқартиришни тажавоз этди. Бирок бозор биринчи кундаёқ гояқ кизиб кетгани, сутучи ва харидорлар ўртасида авжга чиққан «бор-барак» муноса-

Меҳнат биржалари фаолияти

лаштирилди, холос. Ҳўш, ишсиз аҳолининг қолган қисми нима билан шуғулланиши, деган савол туғилиши табиий. Бирор иш билан банд бўлмаган аҳолини янги касбларга тайёрлаш ижтимоий ҳимоялаш чораларидан биридир. Райондаги

ИЖТИМОЙ МУҲОФАЗА — МЕҲНАТКАШГА ҚАЛҚОН

корхона ва ташкилотларда талаб этилаётган касб-ҳўнарларни ўрганишга иштироки борлар қисқа муддатли курсларга жалб этиляпти. Ил-йигириву ва тўқув фабрикаси раҳбарияти билан келишилди, корхона учун зарур бўлган тўқувчи ва йигиривучилар тайёрлаш ярим йиллик курслари ташкил этилди. 2-хўнар-техника билим юрти орқали тузилган шартномага мувофиқ ҳозир ана шу 2 та курсда иш билан банд бўлмаган 44 нафар иш ўқимокда. Уларнинг ҳар бирига ойига нафақа тўланмоқда. Стивендия, ўқув-ҳўжалик ишлари маблағ билан таъминлаш биржа ҳисобидан бўляпти. Меҳнат биржаси шу соҳага 116.713 сўм сарфламоқда. Ешлар курсларни тугат-

лаш улгарга аниқ иш жойлари ва ижтимоий муҳофаза қилиш кафолатланган. Ишсиз аҳолининг ана бир қисми жамоатчилик асосидаги ишларга ҳам жалб қилинмоқда. Райондаги бир қанча корхона ва ташкилотлар билан келишилган ҳўлар улардаги мавсумий

Ўзбекистон Республикасининг «Аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисида»ги Қонунга биноан райондаги ҳўжаликлар корхона ва ташкилотлар иш ҳақи фондидан Андижон вилоят бандлик ижтимоий жағмармасига 3 фондан маблағ ўтказмоқда. 1992 йилда ви-

лоят иш билан таъминлашга қўмақлашиш жағмармасига 3 миллион 969 миң сўмдан зиёд пул ўтказилди. Жами 3 фонди тушумлар 5 миллион 278 миң сўмни ташкил этди. Бу маблағ аҳолининг ижтимоий муҳофазасига, қайта ўқитиш, нафақа тўлаш, жамоатчилик ишларини ташкил этишга сарфланмоқда.

Район меҳнат биржаси мутахассислари мунтазам равишда ҳўжалик, корхона ва ташкилотларда бўлишиб, уларда Меҳнат тўғрисидаги Қонун ва қарорларнинг қандай бажарилаётганини назорат қилмоқдалар. Кадрлар бўлимига тегишли маслаҳатлар бериб, амалий ёрдам кўрсатмоқдалар. Ишга қабул қилиш ва ишдан бўшатилш масалалари қатъий назоратда туриб-

Хонадонларни газлаштиришда ака-ука Дониёр, Қодирли ва Тиркашали Йўлдошевлар, Гаффоров ва Икромов Хайдаровлар, Шухрат Низомов, Абдужалил Эгамов каби пайвандчи, монтажчи ва бошқа касбдаги ишчилар айнаси намунали меҳнат қилмоқдалар. «Сарбон»-чилар бу йил Мингчинор қишлоғидаги хонадонларни, район техника таъминоти ва таъмирлаш устаноналарини, «Евёвон» техника-тижорат марказини газлаштиришни режалаштирганлар. Шунингдек, «Хонобод» жамоа ҳўжалигини ҳам 6 миллион сўмлик иш бажариш юзасидан шартнома тузилган. «Натортол» жамоа ҳўжалигида ҳам 19 километр масофага газ қувурлари тортиб берилди.

А. МАДРАҲИМОВ.

ҚУРУВЧИГА ТўН

Қизилтепа районидagi 214-ҳўжаликларро меканизациялашган қурилиш ташкилоти қурувчилари яқинда Ҳўжаҳасан қишлоғидаги «Деҳқон» бозорини фойдаланишга топширдилар. Даврон Эгамбердиев, Ғайрат Комилов, За-

мон Жалилов, Ҳамза Раупов, Наврўз Чинқулов каби қурувчилар бу ерда салкам 3,4 миллион сўмлик қурилиш ишларини олиб бордилар. Меҳнатсевар жамоа Навоний номли жамоа ҳўжалигида 8 хонадон учун уй-жой, «Бўстон» давлат ҳўжалигида ҳамда Қоил Қосимов номли жамоа ҳўжалигида йилига 3 миллион банка консерва ишлаб чиқариш қувватига ега бўлган консерва заводини ҳам қуриб фойдаланишга топширдилар. Қурилиш ташкилоти «Тавонс» давлат ҳўжалигидаги Шариф Ражабов номли мактабда 25 миллион сўмлик қурилиш ишларини бажардилар. Уч қаватли бу мактабда спорт зали, лингтаб телефон аппаратлари дархоналари бор. Мактаб қурилишида Ҳасан Бобомуродов, Ато Рўзиев, Рустам Шарипов, Даврон Остоновлар намунали ишладилар. Мактабни фойдаланишга топшириш маросимида 30 нафар қурувчига тўн кийғизилди.

С. ЭҒАМОВ.

«САРБОН» ШАРОФАТИ

Наманган шаҳрида ташкил топган «Сарбон» кўп тармоқли хусусий корхона жамоаси фақат Наманган вилояти аҳолисингагина эмас, балки Фарғона вилоятидаги кўпгина район меҳнаткашларига ҳам хизмат кўрсатмоқда. Улар қишлоқларни тоза ичимлик суви ва газ билан таъминламоқдалар. Корхонанинг Раҳматилла Мўйдинов бошлиқ бир гуруҳ ишчилари олти ой мобайнида Евёвон районидagi «Шарқ юлдузи» жамоа ҳўжалиги қишлоқларида газлаштириш ишларини олиб бордилар. Уларнинг самарали меҳнати туғайли 12 километр масофага газ қувурлари тортилди. Энди ҳўжалик қишлоқларнинг 90 фоиздан оғроқ хонадон табии газдан баҳраманд бўладилар. Деярли ҳар кун 15—20 хонадондаги газ ўқоқлар асосий манбага улаб берилаяпти. Газчилар шу кунларда ҳўжаликларда ердамчи корхоналарни ҳамда Кўм қишлоқ маҳалласини жадаллик билан газлаштирмоқдалар. Бу ишлар учун жорий йилда яна 9 миллион сўм маблағ сарфлаш кўзда тутиляпти.

БОР БўЛСИН, САҲОВАТ ПЕШАЛАР

Исон доимо саховатта, муруватта муҳтож бўлиб ишайди. Бир оғиз ширин сўз унга куч-қудрат бағишлайди, ҳаётга бўлган меҳрини оширади. Одамлар қоринига эмас, қадрига йиғилайман, деб бежиз айтмаган. Исон қадр топадиган замон келди. Бу ҳам республикамиз мус-

тақиллиги шарофатли бўлса, ажаб эмас. Тошкент тумани ҳокимлиги ўтказган саховат кўни тантанаси айланб кетди. Яқингинада бу ерда бўлиб ўтган 20 келин-кўвнинг вилоят оқшони, 150 нафар кичиктотининг суннат тўйлари доғруги элга таралган эди. Қувончли лаҳзалардан дарак берувчи қарнай-сурнай садолари одамларни дастурхонга чорлади. Отаначи ва онахонлар иззатда. Улар суҳбатига бир сония қўлоқ тутамиз. — Айланай, Дилбархон, шундай кунларга елғизгина ўғлим Ихлолжон етиб кел-

Мунаввар опа Юсупова Чоптепа қишлоғида яшайди. Елғиз ўзи уч фарзандни тарбияламоқда. Туман ҳокимлиги унга бир неча бор моддий ёрдам кўрсатди. Ҳозиргина инъом этилган омонат дафтрасидаги 5 миң сўм пул ва кийим-кечаклар ҳам онанинг кўнглини кўтарди. Келес шаҳрида яшовчи Насриниса аянинг бошга фалокат тушди. Бир йўлда ҳам қиз, ҳам кўвнинг айрилди. Қариган чоғида 9 фарзанд билан қолди. Лекин одамлар уни елғизлатиб қўйишмади. Баҳоли қудрат мадад бериб туришди. — Айланай сиздан, бир этак болани тарбия қилияман. Биз каби бева-бечораларнинг бошини сийлаётган ҳўкуматимизга раҳмат. Бугун ҳокимликдан 10 миң сўм пул ўтказилган омонат дафтраси ва соғва-саломлар олдим. Бугунги саховат кўни жағмарга ўзининг муносиб улушини қўшган ҳалқаро

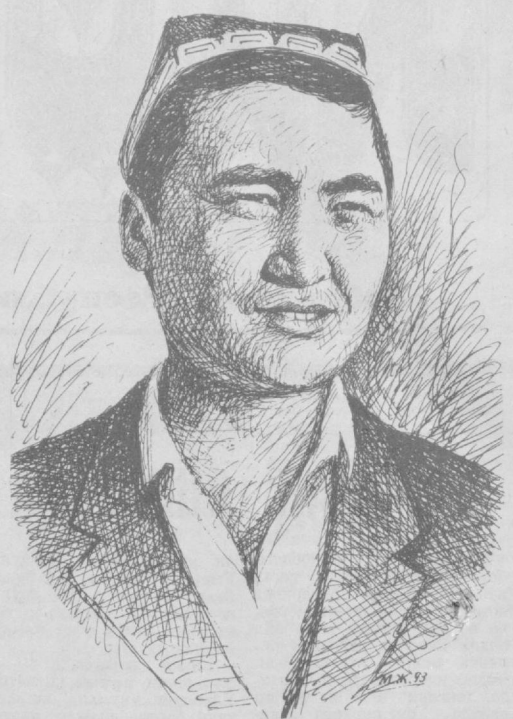
меҳр-муруват маданий марказининг президенти Лариса Матвеевна Ли билан суҳбатлашдик. — Тошкент тумани ҳокимлиги билан марказимиз ўртасида узоқ муддатга йўзланган шартнома имзолаган, — дейди у. — Бугун биз кишиларга 1,5 миллион сўмлик соғва келтирдик. Наврўз байрамига муҳтож оилаларга қийим-бош ва дори-дармонлар билан ёрдам кўрсатиш ниятимиз бор. Одамларнинг шикаста қўнлини кўтармоқ улғув саоватдир. Бунга ҳаёт дейдилар. Орамизда ногиронлар, кекасайган чоғида елғиз қолган бор. Бугунги саховат кўнида 190 оилга 1 миллион 114 миң сўм пул ва болалар қийим-кечаклари, қўрна-қойшаблар тарқатилди. Шундан сўнг йирилганларга ош тортилади, хонадонда созандалар хизматда бўлиди. П. НИШОНОВ, ҒаА муҳбири.

I. ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ: ИҚТИСОДИЙ ИСЛОХОТ — ҲАЁТИЙ ЗАРУРАТ

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЮРИТИШНИНГ ШУНДАЙ МЕХАНИЗМИНИ ЯРАТИШ КЕРАККИ, БУ ҲАР БИР ДЕҲҚОНГА ЎЗ МЕҲНАТИНИНГ САМАРАЛАРИДАН МУСТАҚИЛ БАҲРАМАНД БЎЛИШ ИМКОНИАТИНИ БЕРСИН. АНА ШУНДАГИНА ДЕҲҚОН ЎЗИНИ ҲАҚИҚАТДАН ҲАМ ЕРНИНГ ЧИНАҚАМ ЭГАСИ ДЕБ БИЛАДИ.

Ислом ҚАРИМОВ

Мустақил республика соҳиблари

Давр дастури — «Ўзбекистоннинг ўз иштироқли ва тараққиёт ёли» рисолисидда «Халқ манфаатларига янароқ берувчи мустақил иқтисодий сиеат — Ўзбекистонни мустақил ривожлантиришнинг акралмас шартидир» дея таъкидланган. Бу сўзларнинг аҳамиятини ҳозирда барча диддан ҳис этаётди. Эеро, иқтисодий сиеат негизда халқ манфаатлари ётмаса, бундай сиеат қўлаб-қувватламийда ҳамда узоқ йамайди. Ишонч ҳосил қилиш учун яқин тарихга назар солайлик. Нотўғри иқтисодий сиеат оқибатида ер сув ислохоти баҳоси билан деҳқондан ер тортиб олиб қўйилди, замин соҳибидан ажратилди. Совхозлаштириш мажбурий равишда амалга оширилиб, жамоа мулклари ағаларидан маҳрум этилди, яғни ерларни ўзлаштириш асосан пахта янжақонимийдаги хизмат қилди. Пиравард натижада катта ер майдонларини шўр босди, ҳосилдорлик қамийди, сифатга путур етди. Ўзбекистон фақат хом ашё етказиб берувчи улкага айланди қолди. Бунинг оқибатларини эндиликда ҳаммаси қўриб-билди турибмиз.

Хатимизга республика мустақилликка эришти. Ясаур, омилкор, адолатликша Президентимиз бошчилигида қишлоқ хўжалиги, чорвачиликни изчил ривожлантириш, қишлоқ ҳаётини фаровонлаштириш йўлида катта ишларга қўл урилмоқда. Сўнгги икки йил ичда амалга оширилган хайрият тадбирлар ичда ер муҳимларидан бири Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 7 январдаги «Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотни янада чуқурлаштириш тадбирлари ҳақида»ги қароридир. Аҳамияти ҳамда муҳиятига кўра тарихийлиги шунданки, унда қишлоқ хўжалигини тубдан ислоҳ қилиш, давлат хўжалиқларини тутатиб, улар мулкнинг нодавлат тузилмаларга бепул бериш, ерга давлат эгаллигини таъминлаган ҳолда ҳақиқий хўжайинлари қўлга топириши кўзда тутилганлигидир.

Республикамиздаги 1.016 давлат хўжалиғидан 197 таси январь-февраль ойлари ичда мулкчиликнинг нодавлат шаклига ўтказилди. 503 тасини эса йил давомида ўтказиш мўлжалланмоқда. Айна куларда малакали раҳбарлар, мутахассислар гуруҳи Вазирлар Маҳкамасининг топириғига кўра вилоятларда қарор ҳолатини тартиб қилиш юзасида қизғин иш олиб бориляпти. Таъкидлаш жоиз, қарорнинг асосий мақсати республика қишлоқ хўжалиғида иди қилибни ўзгартириш қилишидир. Пиравард натижада бу халқимизнинг озин-окиват маҳсулотларига бўлган талабни тўлароқ қониқариш, келажак авлодга ер ҳақини ривожлантириш қишлоқни қолдириш имконини беради. Шу боис уни бекам-куёт бажариш ҳар бир меҳнаткши, раҳбар, мутахассиснинг муқаддас бурчидир.

Оқидимиздаги вазиғлар кўламин илҳотда негиз ўта масъулятидир. Давр имиллашнн кечирмайди. Омилкор, тадбиркор, ташаббускор кишигина мақсадага еришилади. Тўғриси ялтиш керек, ховзира деҳқончилик маданияти жуदा орқада, ҳосилдорлик юқори эмас, сувдан, сўғориладиган майдонлардан фойдаланиш самарадорлиги паст. Кўп жойларда фақат майдонни кенгайтириш ҳисобига маҳсулотни кўпайтиришга эришиляпти. Жумладан, ўтган йили республикамизда пахта ҳосилдорлиги гектарыга ўртача 24,8 центнерни, бошоқли дон 16,4, маккажўҳори дони 37,4, шולי 31,9, картошка 83,8, сабзавот 177,3, полиз 119,1, узум 41,6, мева 44,8, центнерни ташкил этди. Айрим вилоятларда бу кўрсаткич янада паст. Самарқандда бошоқли дон гектарыга 11,9, маккажўҳори дони 29, шולי 18,1 центнерни, Қорақалпоғистон Республикасида картошка 27,9, сабзавот 88,6, полиз эса 75,3 центнерни ташкил этганлиги фойта ташвишли хол.

Ваҳоланки, олимлар, мутахассисларнинг фикрига қараганда республика суғориладиган майдонларида қишлоқ хўжалигини илгор технология асосида юрилиса, у ҳолда пахта ҳосилдорлиги гектарыга ўртача 40—45, бугдой 50—60, маккажўҳори дони 80—100, шולי 60—70, сабзавот ва полиз 600—800, картошка 250—300, узум 250—280, мева 180—200 центнерни ташкил этишни мумкин. Демак, имкониятга нисбатан уч-тўрт марта кам ҳосил олиб келинляпти. Фикримизча, қишлоқ хўжалиғида туб ўзгаришлар қилишга эришиш учун муҳим қарорнинг ҳар бири бандини деҳқонлар онига чуқур синдириш, ижросини таъминлашда ялли сафарбарликка эришиш даркор. Бу борада қишлоқ хўжалик ходимлари олдига қандай долзарб вазифалар турибди?

Кузатишлар шунини кўрсатдики, баъзи хўжалиқларнинг раҳбарлари сифатли уруғлик ҳақида етарли бож қотиришмаяпти. Ёўлмасам 1991 йили республикада тайёрланган пахтанинг 64 фойсадан ортиги давлат стандартида белгиланган даражадан юқори намлиқда қабул қилинмаган бўларди. Хўжайли, Шаҳрисабз ва Навоий пахта тозалаш заводларида жами терилган пахта юқори намлиқда бўлганлиги аниқланди.

Ўзбекистонда уруғчиликни тубдан яхшилаш ҳўкуматимизнинг 1990 йил январдаги қарорига асосан республика пахта уруғчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси зиммасига юклатилган. Бу ерда ҳамма иш қўригдалик деб бўлмайди, Бутун эътибор мавжуд камчиликларни бартараф этишга қаратилмоғи лозим. Бозор муаммолари ҳар қадамда билинмоқда. Хусусан, пахта заводлари ни қозоқ қоплар билан таъминлашда жиддий қийинчиликларга дуч келиналяпти. 1992 йилда 40 фойз уруғлик чигит колхозлар ва совхозларга қопсиз юборилиб, исрофгарчиликка йўл қўйилди. Шунингдек, баракка уруғини қорилаш йўлидан-йўлга қамийиб бормоқда. 1991 йили бу борадаги кўрсаткич 59 фойз бўлган бўлса, 1992 йилда бор-йўғи 22 фойзини ташкил этди, холос.

Неча йилдирикни, махсус бирлашма уруғлик вазиғлар табақалар тарафидан машинани такомиллаштириш устида иш олиб бораляпти. Лекин ҳанузгача унга деҳқонлар муштоқ, Заңгори кемааларда терилган пахта ни терим усулда куришнинг автоматлаштириш тўғрисида ҳўкумат қарори чиққанга қарамай бу масалада ҳам илгари силжиш йўғ.

Хозирги кунда умумий куч билан ташкилот, муассасалар ходимлари, олимлар, селекция ва уруғчилик билан шуғулланган мутахассислар онгда тубдан ўзгартиришга эришиш керак. Оқ олтин мавсумининг биринчи кунидан хом ашё сифатига эътиборни кўчайтириш, пинмаган пахта ни эиҳор термасликка одамларни қаттиқ ўргатиш керак. Ҳама сифат учун, иқтисодиётни юксалтириш учун бирдек жон куйдирган тақдирларгина мурод ҳосил бўлади. Айна пайтда омилкорлик, ташаббускорлик кўрсатаётган, азё навлар учун собит туриб курашявган кишиларни рағбатлантириш керак.

Республика хўжалиғида сўнгги йилларда томчилик сўғориш усули кенг синовдан ўтказилмоқда. Натияжада жоний қилинган майдонларда тупросиқин механизмлар ўтишидан энчиладиган би неча марта қамийган, тупроси структураси яхшилланган. Сув 15—20 фойз иқтисод қилинган, минерал ўғит

1,4 марта кам сарфланган. Ҳосилдорлик тақдослаш учун ажратилган майдонлардаги нисбатан гектарыга 7—10 центнер юқори бўлган.

Тўғрисиқин, районларда, хўжалиқларда белгилаган маҳсулотларнинг барча турлари бўйича режани бажаришга эришишимиз талаб этиляди. Сабаботчилик, богдорчилик ҳамда полиз маҳсулотлари етиштиришда бу борада камчиликларга йўл қўйилмоқда. Чунончи, сабабот бўйича давлат буюртмаларини бажариш кўп ҳолларда помидор ҳисобига амалга ошириляди. Ваҳоланки, сабаботнинг ўрнини илғез, булгор қалампирнинг ўрнини картошка босомаслиғи билан баъзиларнинг иши йўғ. Таъкидлик, пала-партисилик худди шу ердан бошланади.

Ваҳоланки, тайёрлов корхоналари билан етиштириб сотилаётган маҳсулотлар учун тўланадиган маблағнинг қарақатдаси бундан кейин талабга жавоб бермай қолади. Чунки бозор муносабатлари ўз таъсирини қишлоқ хўжалик корхоналарига ҳам ўтказмоқда. Энди аввал пул ўтказилмасе, биронта корхона мол бермаслиги табиийдир.

Шу боис бахорги-ёғи юмушларини бажариш учун ховзиги нархда бир неча миллионларда пул талаб этилмоқда. Бундай катта ҳамдаги маблағ бизда бўлмаганиги сабабли кредитдан фойдаланиш мажбур бўляптимиз. Мунқулани осон этиш учун тайёрлов корхоналари билан ҳар икки томон учун мақбул шартнома ишлаб чиқиб, унга қонуний куч бериш керак.

Оқидимиздан, мулкчилик давлат тасарруфидан чиқарилиб, нодавлат шаклига ўтказиш билан боглиқ ташкилий тузилмани жоний этиш бугунги кундаги энг муҳим масалалардан бири. Шундан келиб чиққан ҳолда давлат хўжалиқлари мулкларини базасида нодавлат тузилмаси «Қишлоқ хўжалик ширкатлари ассоциациясини» (уюшмаси) тузиш мақсадага мувофиқдир.

Қишлоқ хўжалик давлат корхоналарини мулкчиликнинг нодавлат шаклига ўтказиш бозор иқтисодиёти талабларидан келиб чиққан бўлиб, уларни хўжалик юришнинг ширкатлар ассоциациясини (уюшмаси), жамоа хўжалиги, фермер хўжалиги, ихтиёрий бирлашмалар ва бошқа шаклларига айлантириш мақсадага мувофиқдир. Мулкчиликнинг нодавлат шаклига асосланган хўжаликлар умумий иқтисодий-ижтимоий мақсадлари бир бўлган жамоа меҳнат фаолиятига ва ўзини ўзи муштариқ бошқариш асосланган ҳамда ҳўқуқий шахс ҳисобланган эркин бирикан ширкатлар уюшмасидан иборат бўлади.

Давлат корхоналари ҳудудий бирлиги, ер фонди, ишлаб чиқариш ихтисослиги сақлаб қолнган ҳолда асосий фондларини меҳнат жамоалари мулкига ўтказиш ва ерни узоқ муддатга ижарага бериш йўли билан моддатга хўжаликка айлантирилиши. Айрим ҳолларда бир неча сўғориладиган участкалардан иборат бўлган турли ирригация тизимларига беланган, йирик давлат хўжалиқларида қишлоқларнинг жойлашнлиги, бошоқ ишлаб чиқариш шартноладини ўзганлиб чиққан ҳолда тутатилявган хўжаликлар эки учта мустақил бўлмаसा хўжалик юришнинг бошқа шакллари айлантирилиши мумкин.

Ассоциация ҳўқуқий уюшма сифатинда жамоа мулкчиликни асослаиб фаолият юритади. Унинг мулки давлат тасарруфидан чиқарилиб, жамоа ихтиёрига берилган барча мулклар (иморат, нишоот, техника, бошоқ асосий воситалар ҳамда айланма маблағлар, қимматли қоғозлар, пул, пулга тенглаштирилган қоғозлар ва ҳоказолар) йнғиндисдан ташкил топади. Асосий ички тузилмаси ширкат жамоаларидан ва ижарачилардан иборат бўлиб, давлат тасарруфидан чиқаришган мулклар ширкат жамоаларига, ижарачиларга мулк қилиб бериляди. Ширкат жамоалари ихтиёрига берилмасдан қолган умумий мақсадлардаги мулклар эса ассоциация мулки бўлиб ҳисобланади.

Ширкат жамоаларига мулкни беришда уларнинг ихтисослигини, ер майдонини, сув билан таъминланиши, жойлашган ўрни, аҳолисининг сонини, қишлоқларининг аҳолини, тайёрлов пунктларига ва бозорга узоқ-яқинлиги ҳисобига олиннши шарт. Жамоаларга берилган мулк коллектив мулкни ҳисобланади. Уни оила, ижара гуруҳларига бўлиб бериляди. Лекин уларнинг ихтиёри билан мулклар қайта сотилиши эки олиб кетилиши мумкин эмас. Ширкат жамоалари тизимласи якка тартибдаги ижарачилар, оила, гуруҳлар уюшмасидан ташкил топиб, улар ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш, сақлаш, қайта ишлаш, сотиш, куриш каби вазифаларни бажаради. Бунинг учун ширкат жамоалари зарур ишлаб чиқариш ресурсларини шартнома асосан сотиб оладилар. Ассоциация пул маблағларини банк муассасаларидан олади. Ширкат аъзолари ортигча пулларини шерикчилик асосида таъсисчилар сифатида қўйиб фойдаланишлари мумкин.

Ассоциация томонидан ер ширкат жамоаларига узоқ муддатга — қамда ўн йилга мақсадли фойдаланиш учун ижарага бериляди. Жамоа ердан фойдаланганини учун солиқ тўлаяди. Солиқни аниқлаш пайтда замнининг табиий ва иқтисодий умумдорлиги, эканлидиган экин тури, унинг даромадлиқ даражаси ҳисобга олинди ва солиқ бир гектар ҳисобидан белгиланади. Ассоциация жамоаларини ишлаб чиқариш ва бошқа эҳтиёжларига зарур бўлган техника, ўғитлар, уруғчиликлар, эҳтиёт қисмлар, ёқилғи-моляшлар, курилиш материаллари ҳамда бошоқ моддий ресурслар билан шартнома келинувляди бозор баҳоларида таъминляди. Ассоциация, унинг ишчи гуруҳини сақлаш учун зарур бўладиган хизмат қаражатларини ширкат жамоалари билан келишилб белгилянади. Бунда ассоциациянинг хизмат даражаси, рағбатлантириш шартлари уюшмани ва ширкат жамоаларини келдусига ривожлантириш каби масалалар кенгашда қўриб чиқилади,

таъкидланади. Буларнинг ҳаммаси шартномада кўрсатиб қўйилиши зарур. Ассоциациянинг даромади ширкат жамоалари томонидан берилган маблағлардан, четга қилинган туриз хизматлардан келиб тушган маблағлардан, банкка қўйилган пуллар, қимматли қоғозлар учун дивидентлардан, шартнома билан четга янги технология ва фирмаларни сотиш ҳисобига тушган маблағлардан, акция, облигациялар тушумларидан иборат бўлади. Ширкат жамоалари ўзининг иқтисодий фаолиятига кўра давлат буюртмаси топириқларини бажаришлари шартномада ўз аксини топади. Давлат буюртмасида кўзда тутилган маҳсулотлар давлат харид нархларида топирилиши шарт. Пахта, дон, гўшт, сут, туҳум, жуи, қоракўл тери, каноп, тамаки, кишимши, қуруқ мевааларнинг 80 фойзи, ипакнинг 70 фойзи, мева-сабзавот маҳсулотларининг 50 фойзи давлат харид нархларида, шу маҳсулотлар режасининг қолган қисми, режадан ортиқ етиштирилган қисми ҳамда бошқа турдаги барча маҳсулотлар эркин бозор нархларида етиштирувчилар ихтиёри билан сотилади. Ассоциация ширкат жамоаларига илмий-технологик хизматларини амалга оширади, янги навларни етказиб беради, маҳсулотларини харидорларга сотишнинг ташкил этиди, уларнинг даромадларидан шартномавий ажратмаларини олади. Даромадининг қолган қисми ширкат жамоасининг даромади ҳисобланади. У жамоа тасарруфидида бўлиб, шунинг ҳисобидан ширкатлар қаражатики қоплайдилар, фойда оладилар ва уни таъкидлайдилар. Фойдани таъкидлашда ширкат жамоасининг умумий мақсадлардаги қаражатларини, жамоали кенгайтириш, ривожлантириш тадбирлари кўзда тутилнши шарт. Бюджет солиқларини давлат банкига фозилар ҳамда бошоқ қўришдаги тўловлар шартнома келишувига мувофиқ ассоциация эки ширкат жамоалари томонидан тўланади. Шартномада кўзда тутилмаган тўловлар келишувига мувофиқ ҳал этиляди. Ишлаб чиқаришда қатнашмайдиган ширкат жамоалари (бошқалар, шифохоналар, манший хизматлар) йил бошида смета ҳужжатлари ассоциация кенгашига тақдим қилинади, кенгаш буларни таъкидлайди ҳамда ширкат жамоаларининг қаражатларига олиб бориш учун шартномага киритади.

Ассоциация ўзининг молия-ҳисоб ишларини юритадиган «Ҳисоб-китоб марказини» ташкил этади. У молия ва солиқ органлари, банклар, бошоқ чет ташкилотлар билан ҳўқуқий орган сифатида муомола юритади. Шу марказда ҳар бир ширкат жамоаси учун алоҳида ҳисоблар очилиб, уларнинг иш маблағлари, даромад қаражатлари мустақил юритилиб ва ички баланс тузиляди. Бундан ташқари ассоциация фуқароларнинг шахсий мағмуаларини, дивидентларини ҳам жалб қилиб, қимматли қоғозлар савдосини ҳам амалга оширади.

Моддий-техника базасидан фойдаланиши ташкил этиш хусусиятлари давлат мулкнинг нодавлат мулкига қайта ташкил этиш мўхиятидан келиб чиқади. Янги ишлаб чиқариш тузилмаларидан ишлаб чиқариш воситаларига бўлган мулкчилик ҳўқуқи ҳар бир оила, оилавий гуруҳ, ижара, фермерлик ички хўжалик бўлиниmalarига бериляди. Энди ҳар бир деҳқон маъмул ишлаб чиқариш воситаларига сотмаслик шартин билан эгаллик қилады. Бу шартномада техникадан, бошоқ ишлаб чиқариш воситаларидан фойдаланганини учун ижара ҳақи ўрнатилмайди, чунки у коллектив мулкни бўлади. Қайта тузилиш бошланғич босқичида асосий воситаларнинг барча турларини таъмирлаш, техник хизмат кўрсатиш, модий-техника базасини такорир ишлаб чиқаришнинг ҳисобига олиш ассоциация қолдаги алоҳида ширкат томонидан амалга ошириляди. Сув хўжалигини ташкилтоларни баланслигига биринчи сув хўжалик нишоотлари ва умумий аҳамиятдаги асосий воситалар (мактаблар, касалхоналар) ассоциация ихтиёрига қолдирилади ҳамда уларнинг ҳисоби алоҳида юритиляди. Ширкатларга ағалик қилиш ва фойдаланиш учун ўз ҳудудида жойлашган техника, ускуна, бошоқ асосий воситалар (дала шйнопояли, ички хўжалик йўллари, ички гидротехника нишоотлари, омонбарлар, чорвачилик бинаолари, кўп йиллик ўсимликлар) далолатномага кўра топириляди.

Оилавий гуруҳ ва бошоқ бошланғич ишлаб чиқариш бўлиниmalarига ер ширкат жамоаси томонидан ижарага бериляди. Улар ҳудудида қатор орасида ишлайдиган тракторлар, кўп йиллик ўсимликлар, дала шйнопояли, ишчи органлар барча ускуналари билан мулк қилиб бериляди.

Ассоциацияни бошқариш пастдан юқорига қараб тузилади, яъни пастки юзона (якка ижарачилар, оила ва гуруҳлар) юрирадаги бошқариш органларининг структурасини ва вазифаларини белгилаб берадилар, унга ўзларининг вакилларини сайлайдилар. Оилалар, ижарачилар, гуруҳларнинг бир нечаси ўзларининг ишлаб чиқариш структураси ва ихтисослашувида кўра ширкат жамоаларига бирикдилар. Ширкат аъзолари жамоа йигилишида ширкати бошқариш ҳамда жамоага хизмат қилиш органларини сайлаб оладилар. Бунда ширкат жамоасининг раиси, ҳисобчиси ва бошоқ ишчи мутахассисларнинг бўлиши кўзда тутилади. Ширкат жамоаси ишчи органнинг сонини 3—5 кишидан осмаслиғи зарур.

Ассоциациянинг иш фаолиятини унинг номидан ширкат жамоаси вакилларининг умумий йигилиши қарори билан сайланган кенгаш раиси бошқаради. Раис қамда беш йилга сайланади. Умумий мажлис бундан ташқари ассоциациянинг кенгаш аъзоларини ҳам сайлайди. Уларнинг сонини 10—15 кишидан осмаслиғи лозим. Раис ўз ишчи гуруҳини 25—30 киши атрафида тузади.

Баҳор эшик қоқмоқда. Оқидимизда фойта масъулятиги вазиғлар туршибди. Энди ишончини оқлаш, мақсадага эришиш учун сиёя усул, ускуллардан тамомила во кечиб, омилкорлик, тадбиркорлик, ташаббускорлик кўрсатиб ишлаш лозим. Давр, бозор шартини имиллашнн кечирмайди.

ОИЛА БОҒИ

Аллоёр Умрзоқовни Нарпай районининг Алишер Навоий жамоа хўжалиғида жуда яхши билишди. Чунки Аллоёр ака қатор йиллардан буюн тракторчилик касбини улуғлаб келди. Дала ишларига ҳам улгурлади, бўш вақтларига одамларга кўмаклашди. Пилла етиштириш даврида барг, кеч қузда маҳаллий ўғит, гўзапо, ёзда ем-хашак, бугдой ташийди. Қисқаса одамларнинг оғирини енгил қилишда доимо камалар баста. Шу боис хўжаликдан дурустгина даромад олади.

Президент фармониға бинаоан у кишига ҳам шахсий томорча учун ер ажратилди. У ерга ўтган йили бугдой экиб, бир тоннага яқин ҳосил олди. Бу бутун оила аъзоларига йил давомида бемалол етади. Аллоёр аканинг оиласида 9 фарзанд вояга етмоқда.

Умр йўлдоши Уғиллой Умрзоқова ҳам доимо яхшилик қилиш учун шошади. Оила бекаси Мирбозор қўргондаги марказий шифохонда психолог бўлиб ишлайди. Очинқўғил, солда бу аёл беморлар хизматига. Томорқадан юмушни ҳам қизларни ённга олиб ўриниляди. Уғиллой опадан толиқиб қолмаслиғини деб суғрайман. У киши ҳадислардан мисол келтиридилар: «Вадаларнинг гайратлигини яқин кўраман». Дарвоқе, бугунги тақчилликдан ҳам нолиганлари йўғ. Аксинича, ўтган йили оила аъзолари билан бир эзгу ишга қўл урннди. Жамоа хўжалигини бошқарувининг руҳсати билан 12-бригада ҳудудида ташланғиқ ётган жарлик ёқанлида 40 сотихча ерни ўзлаштириб, боққа айлантиришга киришннди. 600 тул турли хил мевали дарахт кўчатлари олиб ке-

либ ўтказилди. Ниҳолларни ўстириб олиш осон кеч мади. Негакни, у ерга сув бормайди. Ери шўрроқ. Бунинг устига жарлик ёқаси бўлганлиги учун аҳоли молларни боқиладди. Бу эса кўчаларга катта хавф тугдиради. Аллоёр ака ҳам, Уғиллой ола ҳам ишга боришдади. Болаларнинг катталари алоҳида ҳовли-жойли бўлиб кетишди. Қолганлари мактабда. Бог эса қаровсиз қолнши мумкин эмас. Хуллас, илжини топибмаса, ҳаммаси барбод бўлиши мумкин. Ниҳоят атрофи сим тўр билан ўрлади. Ҳар кун ки кўчатлар чеклаб сув ташиб суғорилади. Аҳил оила аъзоларининг саяё-қарақатлари зое кетмади. Кўчатлар ўзини тугиб олди. Бу йил ўрик, олча, гилос, шафтоўлилар гуллаши кутилимоқда.

Айни пайтда ниҳоллар тағи юмушлантириб, гўғт, экин девор қолдиқлари билан озинлантирилмоқда. Бу бог келажакда бутун жамоа хўжалиги аҳолисини кўзлаб жинини қоридирини мумкин. Шунингдек турли сайл, Наврўз ва ҳайит байрамларини мароқли қилиб ўтказишга кулай. Шу билан бирга агар хоҳловчлар топибса Аллоёр ака бошлаган богни яна кенгайтириш мумкин.

Ҳозир бозорларимизда кива-чеваларнинг нархи кенмавтади. Шу боис орамздаги Аллоёр ака сингари халқ манфаатини кўзлаб меҳнат қиляётган инсонларни қўлаб-қувватлаш, уларга ҳар томонлама ёрдам бериш зарур. Ахир, ҳаёт ана шундай эзгу ниетили инсонлар билан гўзал эмасми? Доно халқимиз «Олтин олма, дуо ол, дуо олтин эмасми» деб бекиз айтаётган.

Т. ЕРҚУЛОВ

ҚИШЛОВ СОЗ ЎТАЕТИР

Избоскан райондаги Нишонбой Тураев номли жамоа хўжалиғида қорча қилони муваффақиятли ўталапти. Бинолар сифатли таъмирдан чиқарилган, чорва моллари учун етарли ем-хашак жағмарилган. Ҳозирги кунда жамоа хўжалиғида 400 бош қорамол, 1.000 бош қўй юқори рацон асосида боқилямоқда.

Жамоа хўжалиги бошқаруви томонидан ҳар кун навбатчилик ташкил этилган.

Ш. КЕЛДИЕВ

Янги рух

ҲАР КИМНИНГ ИЙМОНИ БУТУН БЎЛСИН

Одобномамиз илдишлари теран ва қадимий унинг бир илдин ислом динига бориб тақалади. У одамларни поклик, хушудлик, ҳаё, инсоф, меҳр-муҳаббат ва ватанпарварликка чақиради. Унинг асосини иймон, ишонч ва садоқат ташкил этгани бу диннинг нақадар раббонийлигини исботлайди. У кишиларни ахлоқ одобга чорлайди, сабрликка ўргатади. Шуларни ҳисобга олиб рўзнама-мизда «Ҳар кимнинг Иймони бутун бўлсин» руқини ташкил этдик. Шояд унда берилган мақолалар кишиларни иймонга эътиқодга ундаб, савобли ишларнинг қўла-йишига бошласа...

МЕҲР-ШАФҚАТ РИШТАЛАРИ

Расулудуллох ўз ҳадисларида. «Кимки Аллоҳ таоло ва қиёмат кунига иймони бўлса, қариндошлари билан алоқаси яхши бўлсин», дейдилар. «Сахих ал-Бухорий»да келтирилишича, шарҳнинг бундан кўрада тутган маънаси шуки, ҳар бир мусулмон ўз қариндошлари билан яхши муносабатларни сақласа, бутун дунёда одамларнинг бир-бирлари билан алоқалар ўрнатилган ишларига олиб келади. Қариндош-уруғлар ўртасида бир-бирларига нисбатан раҳм-шафқат ришталари топилса, бутун жаҳон ичидан шундай ришталар ривож топади, орадан шафқатсизлик, худбинлик, зулм ва тақабурлик йўқолади. Қариндош-уруғларига ҳур-

мат руҳида тарбия топган гўдаклар ёшлардан теварақ-атрофдагиларга нисбатан иззат-эҳтиром кўрсатиш руҳида ўсади. Бу эса ютуқ ва омад гаровидир. Ҳадиси шарифда ана шу гоғлар илгари сурилган: «Сени агар биров чеккалатиб қўйса, сен у билан қариндошлик ришталарини узма, балки у билан дўстлашгин». Бу борада расулудуллох шундай дейдилар: «Дўстлик ўрнатишга ҳаракат қилган киши агар қариндошлик риштаси узилса уни тиклайди. Аллоҳ таоло бундай кишилар яшаётган дий-ёрларни обод қилади ва мол-мулкларига барак беради (табохони ривоят).

Салим МЕЛИҚУЛОВ.

ЯХШИ ИСМ ДАВЛАТ КЕЛТИРАР

Қуръонда баълишича, Худонинг минг битта ва Расулудуллохнинг олти юзта исми бор экан. Муқаддас китоб саналган Қуръон ҳам мусулмонлар орасида Қуръон карим, Қуръони мажид, Қуръони набир, Қаломулло, Қалому шариф каби бир қанча номларга эга. Ажойибот ва гаройиботларга бой бўлган кўна Шарқда кўплаб ўзига ҳосликлар мавжуд. Инсонга, буюмга ва ҳатто воқеа-ҳодисаларга бир нечта ном бериш ҳам Шарқда хос одат. Қатор Шарқ шоирлари, олиму фозиллари Оврўпа ёхуд бошқа қитъа алломаларидан ўзларининг узундан-узоқ исмлари ёни жуда кўп лақаблари билан ажралиб турадилар. Хусусан, Муслиҳиддин Абу Муҳаммад, Абу Абдуллох ибн Муфридин Саъдий Шерозий, Ғиссийн Абдулфатҳ Умар ибн Иброҳим Нишопурий Хайём (Умар Хайём), Абу Али Ал-Хуссайн ибн Абу Абдуллох ибн Сино, Абу Муҳаммад Ал-Илос ибни Юсуф Нишозий Гашикий каби Шарқнинг алломалари исм-шарифларини эслаш мумкин.

Юнон филозофлари «Инсон исми унинг қисмати» деган ҳақиқатни аниқлашга ҳар бир инсоннинг исми ўз маъносига эга. Ана шу боғлиқ ҳақиқатни маънолар инсоннинг ҳаётига, тақдирини, қисматини боғлиқ қилади. Ҳар бир инсон туғилганда унга илоҳ томонидан белги қўйилади — яъни, исми берилади. Илоҳ томонидан ҳар бир инсоннинг феъл-атвори, ички дунёси, босиб ўтказган йўли ва қисмати белгилаб, тайёр қилиб қўйилган бўлади ва инсон ана шу феъл, келажак ҳаёти ҳамда қисматига мос тушадиган исм билан таъдирланади. Аксар ўзбеклар ўз фарзандларига Аллоҳ, Дин, Қул («абду») сўзларидан ҳосил бўлган исмларни қўядилар: Ҳақиқатдори («Аллоҳнинг ҳақиқати»), Ҳамидулло (Аллоҳга ҳамд ўқувчи) Шукурдулло («Аллоҳга шукр»), Шамсиддин («дин қуши»), Зиёвуддин («дин нури»), Абдурахмон («Раҳмоннинг қули»), Абдуқодир («Қодир-

нинг қули») ва ҳоказо. Шунингдек, туркий тилларда мавжуд бўлган баъзи сифат сўзлар ҳам инсон феъл-атвори ва хусусиятларини ифода этган исми бўлиши мумкин: Нодир, Ботир, Гўзал, Барно, Матлуба, Дилбар ва бошқалар. Ҳалқ ўзи билган, таниган маълум кишига унинг ўзига ёққан ва умуман яхши билган хусусиятларини ҳисобга олиб, ном қўяди. Масалан, ўзининг исми Шамсиддин бўлган шоир Шерозий Қуръонни тўлиғича ёд олгани ва шарҳли қироат қилгани учун Ҳофиз номи берилган. Алишер Навоий амирлар авлодидан бўлмасдан, ҳалқ уни шоирлар амира санаб, Мир деб атаган. Асл исми Бобораҳим бўлган Машраб эса барча ғариб шоирлар шоҳи бўлгани учун Шоҳ Машраб номи олган. Буюк Шарқ мутафаккири, тасавуф илмининг даҳоси Аҳмад Яссавий ҳам «кўп номли» алломасидир. Унинг ҳалқ томонидан қўйилган 11 та исми бўлиб, Шарқ алломалари орасида энг кўп исмига эга бўлган эътибор. Турли манбаларда қўлёзма ва китобларда унинг қуйидаги ўн бир исми зикр этилган: Султон Хўжа Аҳмад, Хўжа Аҳмад Кабир, Шайх Аҳмад Иброҳим, Шайх Аҳмад, Исҳоқ, Қул Аҳмад Хўжа, Хўжа Аҳмад Яссавий, Яссавий Мискин Аҳмад, Аҳмад ибн Иброҳим, Қул Шариф Аҳмад, Хўжа, Қул Ғариб Аҳмад, Ҳазрати Султон. Манбаларнинг аксаридида ҳамда Яссавий мухлис-ларининг кўпчилиги наздида Ҳазрати Султон номи энг кўп ишлатилганидир. Юнон филозофлари исми бор бўлган инсонни давлатли деб атаган эканлар. Улуғ алломаларимиз, ўзбек, умуман туркий халқларнинг доғруғини дoston қилган инсонларга эл-юрт ҳам ўз номини қўйган. Демак, ота-боболаримиз ички қарра кўп бойлик соҳиблари, давлатманд инсонлар бўлишган.

Хайрулло НУРИДИНОВ.

Бош муҳаррир Н. ЕҚУБОВ.

Рўзнама тақрир ҳаёти: Н. ҚАЙОМОВ, М. ИСЛОМОВ, М. МИРЗАЕВ, Ҳ. РАҲМАТИЛЛАЕВ, Т. ҚУШАЕВ, М. ҚАЙОМОВ, [бош муҳаррир ўринбосари], С. САЙДАЛИЕВ [бош муҳаррир ўринбосари], О. ҚОҒУРОВ [масъул котиб], Н. ОРФИЖОНОВ, Т. СОЛИЕВ, Р. ТУРСУНОВ, К. РИХСИЕВ, Э. ИБРОҲИМОВ.

Ҳамза номидаги Ўзбекистон Давлат мукофотига номзодлар

Эҳтиросли, даъваткор асарлар ёзиши иқтимоий муҳитнинг ўзи, даврининг ўзи, одамлар феъл-фоилятнинг ўзи тақозо этаяпти. Азим Сунонинг шеърӣ салоҳияти боқира туйғулар заминидан турилган гўзал поэзия аънаёлари руҳида тарбияланди, камол топди, шаклланди. У ёлгон кечинилар, қоғоз гулға ўхшаган сохта муҳоммад-мушоҳадлар асосига қурилган шеърларни маънавиятнинг кушандаси, жамиятнинг кўзига кум сочувчи иллат деб билди. Шу бонсдан ҳам Азим Суно гўзал шеърят ҳақидаги юксак тушунчаларни аниқлаб етган, ҳар бир даврда юзага чиқадиган маънавий талаб ва эҳтиёжларини, бутунги кунинг иқтимоий заруратларини аниқлаб етган. У бадий СЎЗ зиммасидаги масъулиятни чуқур ҳис этди. Азим Сунонинг шоир сифатида табиғатида, жамиятдаги, одамлар феъл-фоилятдаги қайфиятлар, ҳолатлар, руҳиятлари дунёси кўпроқ қизиқтиради. Шу маънода у булбул қўшиғидан сирқилган гунаҳлар лабидига ним таъбасуни кўра олади; истеъдоднинг сеҳри шундаки, ўша таъбасунидан зангори рангини, қиқирлаб кулган гунаҳларнинг овозини, шивир-шивирга яширинган масрур маънони сапранга синдира биледи; шунинг бадийи таъфаккурига ҳалқ оғзаки ижоди оҳанглари, бўёқлари шунча-

лик сингиб кетганки, у гул барғига яширинган ажиб ранглар билан хушбўй тароватини уйғунлигини эслатади. Бу — бир жиҳати бўлса, иккинчиси, оқ сочили тарихида эрк учун, ҳалқ озолиги учун кечган кураш саҳифаларини, баҳодирлар руҳиятининг бетакор манзарасини яраттилар. Ҳалқ эрки, Ватан озолиги йўлидаги кураш саҳифаларида, миллий мустакиллигини мустақкамлашда тарихнинг бурилиш босқичларида зиммасиди вазифага муносабатда ҳар бир ижодкорнинг қимлиги ва қанақалиги аёнлашган бир паллада. Азим Суно изланишлари, хусусан, «Куйганим — суйганим» китобининг асл қиёфасини белгилаган шеърӣ дostonлар халқимизнинг кўзига, келгуси авлодларга ёруғ юз билан қарай оладиган, ҳам ташвишли, ҳам қувончли кунларга ярайдиган асарлардир. Хусусан, шунинг «Қишлоқ», «Ўзбекиман», «Энасой», «Кул Тегин» сингари ўнлаб шеърларида халқимиз ўнлаб шеърларида халқимизнинг тиниклашувчи лаҳзаларини тинибасуни кўра олади; истеъдоднинг сеҳри шундаки, ўша таъбасунидан зангори рангини, қиқирлаб кулган гунаҳларнинг овозини, шивир-шивирга яширинган масрур маънони сапранга синдира биледи; шунинг бадийи таъфаккурига ҳалқ оғзаки ижоди оҳанглари, бўёқлари шунча-

жиҳатдан Азим Суно олс ўтмишдан ҳам, бугунги кунлардан ҳам мустакиллик деб кечган ёшлар, индолар, курашлар саҳифасини эслади, топади, ёрқинлади. Тарихий мазоудига «Аҳмад Яссавий макбараси қишда», «Жалолиддин Мангуберди», «Кул Тегин», «Энасой», «Амир Темур армони» сингари шеърлари, «Сарбадорлар» дostonи шу жиҳатдан ўқувчида катта илос уйғотади.

«Сарбадорлар» дostonи маънавий ҳаётимиздаги бурилиш тўдиришга қаратилган чинакам ватанпарварлик моҳияти билан азиз. Азим Сунонинг шеърӣ салоҳияти, хофиза кучи орқали биз ўша давр оқсарларини кўз ўнгимизда жонлантираман. Узимизда ҳам ўша жанг-жадалларда фиранг иштирок этгандек бўламиз. Одий ҳалқ қаҳрамонларининг зафарини инсон сифатидаги оқилликларидан азият чекмази, биргалашиб қайгураман.

Ички мийон йиллик халқимиз тарихининг оғдин саҳифаларини ташкил этган буюк сиймолар ҳаёти, оламгир воқеа-ҳодисалар моҳиятини ташкил этган бетийсол гоғлар маъносини идрок ва ифода

фожеасида ана шу масаланинг маънавий қирраларини очшига алоҳида эътибор берилди. Хусусан, Сирдарё бўйидаги маҳорабда мўғуллардан енгиллигини бош сабаби — ноҳақликда, бирликнинг йўқлигида. Шоир ушбу фожеани Амир Темур ҳамда Амир Хўсайн сарбалдорнинг баҳси ва ўзаро жанги, бир-бирини қотл этиши лавҳаси орқали ишонарли кўрсата олган: «Ичдан бўзилмаса — қўшин енгилмас». Дoston ўзиники англиш, миллий гуруҳини кўрсатиш, туйғуларини тарбиялаш билан қадриди. Бу биринчидан. Иккинчидан эса фирралардаги қотил қолган қоллардан ҳалос бўлишда катта кучга эга. Сабаби, Абу Бақр

Каваний, Мавлонозода Самарқандий, Мавлоно Хурдаки Бухорий сингари халқ қаҳрамонларини ҳам инсон, ҳам саркарда, ҳам фидойи халқ сифатида кўраман; бобомиз Амир Темурнинг Моворуннаҳр тахтига келишига замин ҳозирлаган, марказлашган давлат тузишга илҳомлаган сарбадорлар халқ ҳаракатига янаям илос-эътиборимиз ортади. «Иморат» дostonида ҳам маънавий-ахлоқий масала ўрғанилади. Асар персонажлари — Чори чечан, Сор чечан, Алп термачи, Оташ талчи, Бобойбой сўзлом, Олтибой дўнбирани, Толб термачиларнинг суҳбат-монологларида, эътироф-муражаатларида, ўзаро ўй-кечмаларида фольклорнинг оҳанги, образли ифоделари балқиб туради. Лирик қаҳрамон ота юрти Накурт қишлоғида «тайинли бир куй-жой-иморат» қуриш учун отланади. Иморатни тиклаш учун кенгаше металчи, термачи, сўзломларни йўқлайди. Бу — аслида бадийи бир усул. Бугунги кунда меҳр-оқибат, инсоф-диёнат, эътиқод тақчиллиги сезилётган бир пайтда лирик қаҳрамон юксак инсонийлик хислатларини халқимизнинг ҳаёт тарзидан, танити феъл-фоилятдан топади. Қадр-қимматини ерга урмаслик, шахс эрки ва халқ бирлигини таъминлаш гоғси дostonда ўзак асоси, маъна-

Нўмон РАҲИМЖОН, филология фанлари доктори, профессор.

Тўлқин Обидов — иқтидорли олим, санъатшунослик доктори, Ўзбекистон театр арбоблари

САНЪАТ ФИДОЙИСИ уюшмасининг эстрада, цирк ва оммавий томошалар Кенгашининг раиси, Тошкентбой Эгамбердиев Халқаро хайрия жамғармасининг президенти, цирк санъати Халқаро академиясининг faxрий аъзоси. У 1933 йил 15 февралда Тошкентда таваллуд тошган. Олий таълимни Москва давлат дорилфунунининг журналистика куллибидан олиб, «Комсомолец Ўзбекистани» газеталарида, Ўзбекистон радиосида фаолият кўрсатган. Санъатга бўлган

Кизири шундаки, мен улари-нинг бобоси, тўғрироғи, оппоқ дадаси, Ўзбекистон халқ артисти Карим Зариповни жуда ахши билардим. Ўзбек циркининг бобоналонларидан бири, пири бадавлат отахон, юзлаб шоғирдларнинг эътиборига сазовор бўлган бу устоз комилга ҳурматим баъланд эди. У кишининг ижодини санъат илосманди, олим сифатида кузатиб борардим. Ҳамон кўз ўнгимда аял қолмади Карим Зарипов тушунтириб цирки саҳнасида ушбу қамчиларини ерга шиддат билан уриб жониворларини йўлга солардилар. Қайсар жангар ароб отлари ҳам, Аллоҳнинг Бойчибори, Қора байру Саман эл-хе, от зоти борки, Карим акининг йўриғи юрарди. Феълли бир-биринга тўғри келмайдиган отлар ҳам ҳатто бир тену бир жон бўлиб ўргатувчи Карим акининг ишораси билан мусиқа журлигида рақсга тушарди.

ЧАВАНДОЗЛАР СУЛОЛАСИ

Сўнгра даврага бирин-кетин чавандоз йиғилган чиқиб, учқур отларда айленма бўйлаб шамолдек учар эдилар. Улар аял бовар қиларди диган муреккоб, қатерли машқларни маҳорат билан ўтказардилар. Чолиб кетаётган отнинг бўйини атрофиде айландин, отнинг қорни тағдидан барҳар томон ўтиб эгар устига миниб олишар ёки учқур от устида тик турмуш, эгарда қўли билан осилиб, келалеси сел ерга тегмасдан оёқлари осмонга қўтарилган ҳолда оғини узун арқонга боғлаб отнинг орқа оёқларини томонга йиға-ён ташлаб турар, суларлар, ерга дам чалқанча, дам юзи билан ётиб машқ бажарарди. Ҳар қандай шароитда ҳам от устига қайта миниб олишарди. Карим ака «Самарқанд» лақаби оти билан маълум ўртасида турли турли йиллар кўрсатарди. Унинг ҳар бир чиқшиш томошабинлар томонидан олқиш ва қарсаклар билан кутиб олишар, кишилар циркда кўрганларини бир-бирига заъв-шаъв билан сўзлашарди. Қисқаси, санъаткорларнинг томошалари одамлар хотира-сига мангута муҳрланган гоғларди. Болалари Бебоб, гоғлар қирмайдиган, безори отларга дўстлари ҳазиллашарди. «Болангин тарбиялай олимасанг Карим акининг қўлга топшир, ҳайвонин йўлга солган бу одам...» дейишарди. Карим Зарипов эса шоғирдлари ва дўстлари Даврон ва Муъссар Раҳмоновлар, Холи-

СУРАТДА: Карима Зарипова семимли оти «Уфқ» билан.

фавандоз қиз уни бир кун кўрмаса туролмайди. «Уфқ» кеч феълли, ювощ, аммо ҳеч қачон бегонага бўйсинмайди, маст кишини жуда ёмон кўради, эҳтиёт бўлмаса улари тепиб ташлаши мумкин. Яна у эгасини бошқалардан раҳм қилади. Шунинг учун ҳам Каримхон кун бўйи унинг атрофида парвона, гоғ емиш берса гоғ суз тутайди, гоғ мусиқа садолари остида отга янги рақс ўргатади. «Уфқ» шундай чиройли ўйинга тушадиган киши кўрган томошабин бўлиб қарсак чалиб юбора-тирар қарсак чалиб юбора-тирар. Давронга, Каримхонга чавандоз бўлиши билан бирга иқтидорли рақоса ҳамдир. У ун йил Толбичи Соҳидов номли мусиқа мактабиде, Сўнгра Тошкент хореография билим юртида ўқиб санъат сирларини ўрганди. Ўзбек давлат «Бохора рақс дастаси»да икки йиллик фоиляти даврда моҳир рақоса сифатида тилга тушди. Барибир у ҳаётини отлар-сиз, улариинг садоқатли дун-дунисиз тасавуур этолмайди. Бобо мерос касби — циркка қайтди. Энди у отларга, улари-нинг беғубор қалбига мусиқа — рақс санъатини олиб кирди ва интига эришди. Мана у ўзининг семимли

Тўлқин ОБИДОВ.